

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Inleiding	2
Hoofdstuk 1: Groots in kleinschaligheid - samen leven	
1.1 Dorpen en wijken	3
1.2 Openbare ruimte	5
1.3 Sport, cultuur en recreatie	6
1.4 Afvalbeleid	7
Hoofdstuk 2: Ieder mens telt	
2.1 Samen zorgen (sociaal domein)	8
2.2 Samen werken (arbeidsmarkt)	12
2.3 Samen leren (onderwijs)	14
Hoofdstuk 3: Economie van de toekomst en omgeving	
3.1 Samen werken (economie)	16
3.2 Samen wonen (volkshuisvesting en ruimtelijke ordening)	19
3.3 Samen veilig	22
3.4 Samen bereikbaar	23
Hoofdstuk 4: Gemeente als bondgenoot	
4.1 Vrijheid	25
4.2 Dienstverlening	25
4.3 Maatschappelijk vastgoed, voorzieningen	26
4.4 Financiën	26
Woordenlijst en afkortingen	28
Colofon	29

Inleiding

Identiteit

De ChristenUnie is een partij van christenen voor alle mensen. De kern van onze identiteit is ons geloof in de Bijbelse boodschap over God, mens en schepping. Als volgelingen van Jezus hebben wij een mooie boodschap en een hart vol geloof, hoop en liefde voor deze wereld. Vanuit dat hart spreken wij en willen wij keuzes maken.

Maatschappijvisie

Bij de ChristenUnie staat de samenleving centraal. Een samenleving waarin overheid, markt, (maatschappelijke) organisaties en individuele mensen samen wonen, reizen, werken en leren. Een samenleving die vrijheid en ruimte moet krijgen. Afkomst of overtuiging vanuit identiteit mag daarin geen beperking zijn. Mensen en organisaties moeten hun verantwoordelijkheid (kunnen) nemen, ook om voor elkaar te zorgen. Iedereen moet kunnen meedoen vanuit de kracht en talenten die hem of haar geschonken zijn.

Sterke gezinnen en families zijn belangrijke bouwstenen van onze samenleving en verdienen daarom steeds onze aandacht.

Verkiezingsprogramma

Dit verkiezingsprogramma is gemaakt op een manier die bij onze maatschappijvisie past.

Vertegenwoordigers van onder meer kerken, scholen, bedrijven, wijk-/buurt-/dorpsorganisaties, woningcorporaties, maatschappelijke en sociale organisaties zijn met ons in gesprek te gaan en de inhoud van die gesprekken hebben wij gebruikt om dit programma te schrijven. Natuurlijk moesten er keuzes gemaakt worden bij het schrijven van het programma. Met wat voorligt hopen wij een goede balans te hebben gevonden tussen hoofdlijnen en details. Voor de indeling hebben we gekozen aan te sluiten bij de hoofdstukindeling van Het Kompas.

Verkiezingen

Op 22 november 2017 zijn de verkiezingen voor de nieuwe gemeente Midden-Groningen. Daarna houden de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren op te bestaan. Wij zijn dankbaar voor de rol die wij in deze gemeenten mochten hebben. We gaan samen op weg naar de nieuwe gemeente Midden-Groningen, waar dezelfde mensen blijven wonen, werken en leren, kortom leven. Wij zetten ons met een hart vol geloof, hoop en liefde voor deze mensen in om ook in Midden-Groningen te dienen.

ChristenUnie Midden-Groningen

Hoofdstuk 1: Groots in kleinschaligheid – Samen leven

1.1 Dorpen en wijken

Dorpen en wijken

Op 1 januari 2018 vormen de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren samen de nieuwe gemeente Midden-Groningen. Daar wordt nu al het nodige voor opgebouwd maar dat zal ook na 2018 doorgaan. Denk daarbij onder meer aan de relatie tussen gemeente en inwoners, de digitale gemeente, het beleid op het gebied van afvalstoffeninzameling, de woonvisie, invoering van de omgevingswet, de werkgelegenheid, de vergrijzing en verder bouwen aan de veranderingen binnen het sociale domein.

De menselijke maat is tegelijk ook de belangrijkste randvoorwaarde bij oplossingen die we binnen de opbouw van de nieuwe gemeente moeten kiezen. Temeer omdat er breuken zijn in de samenleving die deze maat raken. Denk aan jongeren die steeds lastiger werk vinden, terwijl ouderen hun werk niet goed volhouden. Zieken en gehandicapten staan vaak onnodig langs de lijn. Nieuwkomers voelen zich verder vaak niet welkom. Ook hoger- en laagopgeleiden raken vervreemd van elkaar. Het vraagt tijd om te werken aan het vertrouwen in onze samenleving, onderling vertrouwen en vertrouwen in de gemeente. Dit laatste betekent vooral dat inwoners zich moeten kunnen identificeren met de organisatie en het bestuur van de nieuwe gemeente Midden-Groningen. Dat de lijnen kort zijn en dat de gemeente zichtbaar bezig is met waar de inwoners zorgen over hebben. Daarvoor is het nodig dat in beleid en uitvoering de mens en zijn of haar mogelijkheden centraal staan.

Rol gemeente

Andersom moet de gemeente Midden-Groningen goed oog hebben voor de uitdagingen en problemen binnen deze gemeente. Voorkomen moet worden dat er een te grote (ook figuurlijke) afstand komt tussen inwoners, organisaties, ondernemers en de gemeente.

De nieuwe gemeente kenmerkt zich door een samenleving die bestaat uit vitale lokale gemeenschappen van inwoners in buurten, dorpen, kernen en wijken met verschillende identiteiten. Is het ene dorp maatschappelijk zeer actief, in de andere kern leven de inwoners meer hun eigen leven. Maar in elke kern of wijk kennen veel mensen elkaar, voelen velen zich verantwoordelijk voor de ander en in toenemende mate ook voor de leefbaarheid van hun (directe) omgeving. Leefbaarheid heeft daarbij samenhang met de gemeenschap (sociale relaties), economie, toegang tot voorzieningen, cultuur, gebouwde omgeving, natuur en gezondheid en veiligheid. Om die leefbaarheid verder te brengen is een veerkrachtige gemeenschap nodig. Veerkracht die in onze gemeente in ruime mate voorhanden is. Vooral door de sterke lokale economie en sterke samenhang binnen en tussen gemeenschappen. Tegelijkertijd willen deze gemeenschappen zelf keuzes kunnen maken op basis van waarden (zoals identiteit, trots, inclusie, cultuur en participatie) die passen bij die wijk of dat dorp.

Een overheid die inwoners veel ruimte biedt om verantwoordelijkheid te nemen voor samenlevingszaken (de zogenaamde participatiesamenleving) vraagt om lef. Lef om zeggenschap terug te geven aan inwoners die samen verantwoordelijk willen zijn voor hun omgeving, voor hun energievoorziening en hun onderlinge zorg. Dat is wat de ChristenUnie wil, maar dat vraagt wel een cultuuromslag. In plaats van meer regelgeving, controle en toezicht vraagt dat om een coöperatieve gemeente die vertrouwen vooraf geeft en alleen waar nodig verantwoording achteraf. Dat geeft meer ruimte voor creativiteit en professionaliteit. Daarvan wordt de gemeente beter, mooier, meer betrokken en socialer.

Omgevingswet

De omgevingswet is, na de veranderingen in het sociaal domein, de volgende grootschalige verandering die Rijk en gemeente samen aangaan. Een essentie van deze verandering is dat maatschappelijke initiatieven in de fysieke leefomgeving veel meer ruimte krijgen en waar mogelijk stimuleren en belonen. Hoe, dat is maatwerk. Dat geeft grote kansen om de zeggenschap bij inwoners te vergroten. De samenleving mag veel

meer zelf gaan over de inrichting van de openbare ruimte. Het is een grote operatie die naar verwachting medio 2019 in werking treedt. Belangrijke voorwaarde voor een goede invoering is participatie. Maar deze aanpak past naadloos in de visie van de ChristenUnie waarin wij meer ruimte geven aan inwoners, meer vertrouwen geven en minder controleren. Duidelijk moet zijn dat hier veel kansen liggen en de gemeente Midden-Groningen zal in de komende bestuursperiode hierin, samen met inwoners veel moeten oppakken.

Leefbaarheid en aardbevingen

Leefbaarheid en de aardbevingen kennen een spannende relatie. Uit onderzoek van het Sociaal Planbureau Groningen blijkt dat inwoners van het aardbevingsgebied de leefbaarheid heel behoorlijk waarderen (vergelijkbaar met Nederlands gemiddelde), maar de tevredenheid over de woonomgeving is de afgelopen jaren wel gedaald als gevolg van de aardbevingen. Ruim één op de drie huishoudens in het bevingsgebied wil binnen twee jaar (misschien) verhuizen. De onzekerheid over de (on)verkoopbaarheid en het toekomstige woongenot spelen hierbij een rol. Het merendeel van de inwoners in het aardbevingsgebied voelt zich er thuis; ze ervaren het wonen als prettig, hebben hier hun sociale contacten en willen eigenlijk niet vertrekken. Tegelijk zijn veel bewoners bereid mee te denken over oplossingsrichtingen om de leefbaarheid te bevorderen.

Hiervoor is geld, veel geld nodig. Denk aan het versterkingsprogramma van de Nationaal Coördinator Groningen (NCG), de leefbaarheidssporen die gericht zijn op het in stand houden en uitbouwen van bijvoorbeeld voorzieningen in dorpen en wijken en de beoogde investeringen op het punt van energietransitie. De beschikbaarheid hiervan komt veel te laat op gang. Slechts de eerste stappen zijn gezet. Aanvullend op de huidige druk die de inwoners beleven als gevolg van de aardbevingen, betekent dit dat heel veel op de schop gaat. Niet in de laatste plaats betreft dit de eigen omgeving. Het versterkingsprogramma betekent namelijk dat dorpen en wijken langdurig te maken hebben met bouwputten. Het is dan zaak om de overlast te minimaliseren, de inwoners zo goed mogelijk te faciliteren en de sociale samenhang te waarborgen. Zoveel onzekerheid en veranderingen kunnen een zware wissel trekken op onze inwoners. Uitbreiding van winning van grondstoffen uit de bodem helpt daar niet bij. En het raakt erg veel beleidsvelden waar de gemeente een verantwoordelijkheid voor heeft.

Wat de ChristenUnie betreft zijn Rijk, NAM en CVW (financieel) verantwoordelijke voor een goede afwikkeling van schadegevallen en versterkingsopgaven.

Inwoners en gemeente zijn daarmee partners van elkaar. Voor de nieuwe gemeente biedt dat kansen om op basis van inhoud, kwaliteit, draagvlak en herkenbaarheid aanwezig te zijn in het maatschappelijk speelveld.

Concreet:

- De ChristenUnie zoekt naar een goede balans tussen groot- en kleinschaligheid. De ChristenUnie wil het groter zijn van de gemeente graag combineren met meer ruimte en verantwoordelijkheden voor onze inwoners en kernen (gemeenschappen, dorpen, wijken en buurten). Daarin ziet de ChristenUnie kansen voor coöperaties vanuit de bevolking.
- De mogelijkheden en ruimte die de nieuwe omgevingswet biedt moet goed benut worden. Dit betekent dat College en gemeenteraad hierover vroegtijdig met de samenleving in gesprek gaan.
- Naast ruimte bieden is ondersteunen (faciliteren) minstens zo belangrijk. Omdat er met relatief weinig geld maatschappelijk veel op gang kan komen en blijven zoekt de ChristenUnie naar mogelijkheden dit met fondsen en budgetten de komende jaren te versterken en uit te bouwen.
- Zonder vrijwilligers is er voor veel sociale verbanden geen toekomst. Leefbaarheid komt van onderop. Door ondersteuning en subsidiëring wordt vrijwilligersinzet zichtbaar gewaardeerd. Door hun inzet blijven voorzieningen overeind. Een goed voorbeeld is de wijze waarop vrijwilligers het zwembad in Meeden overeind houden. Belangrijk is dat ingespeeld wordt op de trend dat

structurele vrijwilligersactiviteiten onder druk staan terwijl mensen wel beschikbaar zijn voor kortere en meer projectmatige vrijwilligersklussen.

- Ook steeds meer actieve ouderen willen zich inzetten voor vrijwilligerswerk. Tegelijkertijd is er een afname onder jongeren te zien. Generatie-overstijgende verbindingen blijven mogelijk. Daar waar dit kan zal de gemeente dit moeten ondersteunen. Dat kan door kennis beschikbaar te stellen maar ook met kortere trajecten gericht om nieuwe vrijwilligers te laten ervaren dat het vrijwilligerswerk positief uitwerkt op hun eigen en andermans welzijn.
- Het versterkingsprogramma van de NCG laat zien dat dorpen als Overschild en Slochteren/Schildwolde de komende jaren het eerst aan de beurt zijn en dat bijna alle woningen in meer of minder mate moeten worden versterkt. Dit gaat naast de forse impact voor de bewoners, ook veel gevolgen hebben voor de sociale samenhang en draagkracht. Dat vraagt om een programmatische aanpak. De gemeente moet daarbij met een omgevingsplan per dorp komen waarin alle beleidsvelden waar de gemeente een verantwoordelijkheid voor heeft een plek krijgen. Nadrukkelijk moet dit plan samen met de desbetreffende dorpen worden opgesteld. Voor de tussenliggende gebieden in het buitengebied moet eveneens een omgevingsplan worden gemaakt.
- Inwoners moeten altijd de mogelijkheid hebben om in persoonlijk contact te treden met de gemeente, met ambtenaren en bestuurders. Andersom geldt dit ook. Het is essentieel dat de ambtelijke organisatie en het bestuur van Midden-Groningen op de hoogte zijn van wat er speelt binnen de samenleving en dat er korte lijnen zijn. Daarbij helpt het als ambtelijke organisatie en bestuur van Midden-Groningen zo worden georganiseerd dat voor de verschillende gebieden duidelijk is bij wie zij terecht kunnen. Bijvoorbeeld in de vorm van wijk- of dorpscontactpersonen vanuit de ambtelijke organisatie en het bestuur.
- Inwoners moeten daarnaast zo veel mogelijk diensten van de overheid kunnen afnemen of communiceren met de gemeente via internet. Contact met frontoffice en/of andere ambtenaren, moet gebruikersvriendelijk zoveel mogelijk via internet kunnen. Ook moet te volgen zijn wat met een brief of aanvraag wordt gedaan, welke afdoeningstermijn hierbij hoort en wat er gebeurt als de gemeente onverhoopt niet op tijd kan reageren. De website van Midden-Groningen wordt daartoe verder uitgebouwd.
Hier hoort bij dat mensen die minder vaardig met nieuwe media zijn de gelegenheid krijgen daarmee te leren omgaan. Niet iedereen zal dat lukken, daarvoor zal de gemeente zorgen dat er andere manieren blijven om contact te hebben met de gemeente of diensten af te nemen.

1.2 Openbare ruimte

De openbare ruimte is van ons allemaal.

Vanouds beheert de gemeente de ruimte maar dat kan ook heel goed door bewoners gedaan worden. Wanneer de bewoners het zelf doen, wordt de kwaliteit van het groen hoger en de kern leuker. De kern wordt beter onderhouden en het versterkt de sociale samenhang.

Concreet:

- De ChristenUnie wil dat de gemeente een niveau van onderhoud garandeert, maar dat dorpen, wijken, kernen, straten en inwoners de ruimte krijgen ook zelf bij te dragen aan beheer en onderhoud om zo de openbare ruimte naar een niveau te brengen die zij zelf wensen.
- Wanneer dorpen, wijken etc., bijvoorbeeld in coöperatieve vorm de openbare ruimte zelf gaan beheren kan dat samengaan met overheveling van budgetten.

1.3 Sport, cultuur en recreatie

De ChristenUnie wil een goede balans tussen in- en ontspanning en de mogelijkheid om op zinvolle wijze alleen of samen vrije tijd te besteden.

Sport, cultuur en recreatie hebben gunstige sociale en maatschappelijke effecten. Ze zijn heel belangrijk bij het vasthouden en bevorderen van gemeenschapszin en onderlinge betrokkenheid in de samenleving. Daarnaast is het goed voor de gezondheid, dat geldt voornamelijk voor voldoende sport en beweging. Cultuur speelt een belangrijke rol bij kennis- en waardenoverdracht maar heeft ook een gunstige invloed op het vestigingsklimaat en de ontwikkeling van onze (met name jongere) inwoners in zelfwaardering en zelfredzaamheid.

Concreet:

- + Sport: Er is aandacht voor ons sportbeleid en het effect daarvan op andere terreinen, met name de gezondheid. Ouderen blijven langer vitaal en gezond maar ook voor jongeren geldt dat sport en beweging helpt om gezond ouder te worden.
- + Cultuur, monumentenbeleid en musea: Cultuur legt de verbinding tussen verleden, heden en toekomst. Het bewaren en beschermen van objecten, gebouwen, monumenten, documenten en gegevens uit de al dan niet lange lokale en regionale geschiedenis vindt zorgvuldig plaats.
- + De ChristenUnie vindt behoud van culturele basisvoorzieningen belangrijk. In de eenwording van Midden-Groningen kan cultuur een rol spelen in verbinding en samenhang. Waar mogelijk ondersteunt de gemeente initiatieven van particulieren en organisaties.
- + Bibliotheken: Leesonderwijs is belangrijk voor onze kinderen. Toegang tot informatie (steeds vaker digitaal) is van belang voor inwoners. Bibliotheekvoorzieningen staan meer en meer onder druk. De ChristenUnie blijft dan ook op zoek naar manieren om deze voorzieningen op locaties in (kleinere) kernen beschikbaar te houden. Te denken valt aan creatieve, alternatieve haal- en brengsystemen met blijvende inzet van vrijwilligers.
- + Gebouwen en sportvelden: Accommodaties zijn kostbaar en het is van belang dat verenigingen in redelijkheid bijdragen aan exploitatie en onderhoud. (zie verder onder paragraaf maatschappelijk vastgoed.)
- + Toegankelijkheid: De ChristenUnie vindt het belangrijk dat iedereen van sportieve en culturele voorzieningen gebruik kan maken. Daarom moet in het beleid van de gemeente ruim aandacht geschonken worden aan voorlichting van inwoners met een minimum inkomen zodat regelingen zo goed mogelijk gebruikt worden om sport- en cultuurdeelname mogelijk te maken. Meer openbare sportmogelijkheden kunnen helpen om sport breder toegankelijk te maken, maar dat mag niet ten koste gaan van (ondersteuning van) sportverenigingen.

- + Recreatie: Midden-Groningen kent een aantal prachtige gebieden met fiets-, vaar-, wandelen/of hardlooproutes. De regio biedt kansen op het gebied van recreatieve groene en blauwe structuren. Met ondernemers, regionale en bovenregionale partners willen wij die kansen graag verder uitwerken en benutten. Daarbij ziet de ChristenUnie vooral een rol voor de gemeente als verbinder.

1.4 Afvalbeleid

De ChristenUnie wil goed omgaan met de aarde en de grondstoffen die zij ons biedt.

Wij geloven dat we de aarde hebben gekregen en dat we er zuinig op moeten zijn. Daar varen we allemaal wel bij, net als toekomstige generaties. Steeds meer inwoners zijn heel actief bezig met het werken aan een beter milieu. Mensen wekken duurzame energie op en zijn bewust bezig met hun huisvuil. Wij willen dat de gemeente deze initiatieven ondersteunt en stimuleert.

Ondertussen heeft de gemeente ook de taak om zelf ambities te hebben om te werken aan een beter milieu.

Concreet:

- + Iedere dag produceren we afval. In dat afval zitten waardevolle grondstoffen die niet verloren mogen gaan. Beter kunnen we afval zien als grondstof. We moeten naar een circulaire economie.
- + Als afval goed wordt ingezameld kunnen de grondstoffen worden aangeboden voor hergebruik. De te kiezen methode van afvalinzameling in Midden-Groningen is wat de ChristenUnie betreft de wijze waarop het best wordt voldaan aan deze doelstelling, ook al is dat duurder. Huishoudens die minder afval produceren, mogen daarvoor beloond worden.
- + Ook als gemeente willen we daarin het goede voorbeeld geven. Dat begint met het opstellen van een visie en doelen met een goede (lokale) samenwerking. De ChristenUnie maakt zich er sterk voor dat de komende periode te realiseren.
- + Er is en blijft ruimte om wijken, kernen en verenigingsleven te betrekken bij vormen van afvalinzameling (zoals oud papier) en dat uit te breiden naar andere vormen van afvalinzameling (bijvoorbeeld blik).

Hoofdstuk 2: Ieder mens telt

In onze gemeente is ieder mens van waarde en telt mee. Elke inwoner heeft betekenis voor zichzelf en voor anderen. Ieder mens komt tot zijn recht om wie hij is. Alhoewel deze doelstelling al langere tijd geldt, zijn we er nog niet. Er zijn te veel mensen die op dit punt kwetsbaar zijn. En vaak gaat dit over van generatie op generatie. Zo zijn er inwoners die te weinig opleiding hebben en meer zouden kunnen. Maar ook kinderen die op afstand raken omdat zij opgroeien in armoede doordat ouders langdurig werkloos zijn of in een uitkeringssituatie zitten.

Deze groepen inwoners zijn niet altijd goed in staat om regie over hun leven te hebben. Andere oorzaken van kwetsbaarheid zijn armoede, ouderdom, ziekte en eenzaamheid. Vaak spelen er meerdere oorzaken tegelijk. De ChristenUnie vindt dat dit doorbroken moet worden. Dit moet bereikt worden door vanaf een jonge leeftijd te komen tot een ononderbroken lijn van leren en werken. Langs zo'n lijn kunnen (jonge) mensen zich ontwikkelen, talenten aanboren en verkregen ervaringen uitbouwen. Dit vergroot ook de weerbaarheid op momenten dat het tegenzit en creëert kansen om zelf hulp te zoeken en te vinden. Op die manier kan de samenleving ook passende hulp bieden. Daarbij moet het niet zo zijn dat de gemeente het voor de ander regelt. Wederkerigheid is daarom belangrijk. Mensen zullen zelf ook aan de slag moeten met hun situatie. Dat brengt ons bij een andere belangrijk punt: verschil mag er zijn. Het tijdperk van strakke regels en recht op dezelfde hulp voor iedereen moet namelijk definitief achter ons liggen. Het is zaak om maatwerk per situatie toe te passen. Dat daarbij wat de ChristenUnie betreft de nadruk van 'ik en mijn recht' plaatsmaakt voor 'wij met en voor elkaar' mag duidelijk zijn.

2.1 Samen zorgen

Op het gebied van zorg en welzijn is er de afgelopen jaren erg veel veranderd. Inwoners hebben niet meer automatisch recht op voorzieningen maar er wordt nu eerst gekeken naar wat men zelf kan, al dan niet met hulp van het eigen netwerk. Als dit onvoldoende is om zich zelf te kunnen redden dan springt de gemeente bij met passende zorg. De ervaring tot nu toe leert dat de kosten die deze aanpak met zich meebrengt nog niet tot knelpunten voor de gemeente heeft geleid. Oplettendheid blijft geboden of dit in de toekomst zo blijft.

De sociale teams hebben een spilfunctie. Zorg is daardoor dicht bij de mensen gekomen, informeler, veel meer integraal en meer gericht op wat nodig is (maatwerk) in plaats van zorg die beschikbaar is. Ook het gebruik maken van de eigen kracht van onze inwoners lijkt in toenemende mate mogelijkheden te bieden. Wel moeten we blijven oppassen mensen hierin niet te overvragen. De zorgvragen kan het sociale team goed met andere voorzieningen samenbrengen, zoals thuiszorg, vervoer, jeugdzorg, onderwijs, woonzorgcomplexen en levensloopbestendige woningen. Zo proberen we met behoud van kwaliteit en vaak met minder geld effectievere zorg aan mensen verlenen.

Het is belangrijk om dit beleid in samenhang te zien. Vaak hebben mensen meerdere problemen. Des te meer een reden om maatwerk te leveren, uitgaande van de persoon, zijn situatie, zijn eigen mogelijkheden en omgeving. Doel is dat iedereen naar vermogen kan meedoen in de samenleving. Daarbij zal de gemeente vooral een stimulerende en ondersteunende rol spelen en een vangnet bieden voor hen die het zelf niet redden. Bijvoorbeeld in de vorm van Zorg In Natura (ZIN) of PersoonsGebonden Budget (PGB).

Concreet:

- De meerwaarde van de Sociale Teams (ST) als spilfunctie (één klant/regisseur/oplossing) tussen zorgaanbieders en cliënten is aangetoond en moeten we daarom uitbouwen.
- Transformatie, integraliteit, preventie, zorgkwaliteit en respect voor privacy zijn de komende jaren de accenten die daarbij gelden.

- Samenwerking binnen de keten is ook erg belangrijk. Waar mogelijk kiezen we er voor om de intake niet via samenwerkende organisaties, maar op één plek via het ST te laten plaatsvinden.
- De casemanagers binnen het ST beslissen samen met de cliënt over het zorgaanbod en maatwerk daarbij. De professionaliteit van het ST en het vertrouwen daarin is daarbij leidend. Protocollering en precieze meetrapportages moeten daarbij zoveel mogelijk buiten de deur gehouden worden.
- Het sociaal domein bevat een aantal bijzonder weerbarstige opgaves. Zo is er vaak sprake van verschillende problemen die meerdere jaren en zelfs meerdere generaties raken op het punt van jeugdzorg, armoede, schuldsanering, verslaving, psychische problemen en achterstandsituaties. De ChristenUnie vindt het belangrijk deze problemen te doorbreken, maar dat kost tijd en geduld. Daar waar de privacywetgeving in dit verband hinderend werkt moet dit bij de desbetreffende beleidsorganen onder de aandacht worden gebracht. Dit gaat bijvoorbeeld gepaard met een adviesvraag. Vaak zijn meer oplossingen binnen de huidige wet mogelijk dan in eerste instantie is ingeschat.
- Mensen die vooral met dagelijkse 'overleven' bezig zijn zullen nooit toe komen aan eigen bijdragen aan de samenleving als geheel. Het doorbreken ervan is erg belangrijk vanwege de forse vraagstukken die er liggen op leefbaarheid in samenhang met de bijbehorende sociale en economische opgaven. Dit is ook reden voor de ChristenUnie om in ieder geval de komende jaren extra investeringen in Jeugdzorg en aanpalende beleidsvelden bovenop de reguliere budgetten mogelijk te maken.
- Essentie van de aanpak van deze weerbarstige problemen is dat het ST de wijk, het dorp en de straat goed kent. De problemen kennen doorgaans risico's op het gebied van familie, scholing en omgeving. Lokaal moet daarom de problematiek goed in beeld zijn en oplossingsrichtingen worden daaraan gekoppeld. Bij die oplossingsrichting moeten thema's als financiën, armoede, onderwijs, werk, veiligheid, gezondheid, begeleiding bij zorg en onderwijs en naschoolse activiteiten in samenhang met elkaar worden gebracht. Ook is het belangrijk om jongeren, ouders en onderwijs hier goed bij te betrekken.
- Een essentie op het punt van terugdringen van risico's in de omgeving is dat gekozen moet worden voor meer sociale diversiteit in de wijk. Hoe gevarieerder de wijk is, in alle opzichten, hoe beter het is voor de samenleving als geheel.
- Wat maatwerk betreft wordt vooral ingezet op de kinderen en jongeren. Hoe eerder gezinnen in beeld zijn om problemen die over meerdere generaties spelen op te lossen hoe beter. Samen met de (groot)ouders en school wordt intensief ingezet op maatregelen om de meerjarige trend om te buigen. Het verbinden van de leefwereld van thuis, de school en de buurt is daarbij belangrijk. Daarbij kunnen ontmoetingsplekken (hangplekken) ook een belangrijke functie hebben. Daar waar nodig ondersteunt de gemeente deze verbinding. Ook kan deze aanpak per buurt, wijk of dorp, ja zelfs per gezin leiden tot verschillende aanpakken. Hier moet ruimte voor zijn. Daar waar wachtlijsten spelen moeten deze worden terug gedrongen. Het mag niet zo zijn dat bijvoorbeeld Jeugdzorg stagneert vanwege de financiën. Ook hiervoor moet in ieder geval de komende jaren ruimte gevonden worden bovenop de reguliere middelen.
- Essentie van de aanpak is ook de wederkerigheid. De overheid moet de problemen niet voor hen oplossen, maar dat doen we samen met de ouders en hun kind(eren). Ook van hen wordt inzet verwacht en daarbij passen we maatwerk toe. De gemeente is vooral ook in positie om verbindingen te leggen. Logischerwijs doen we dat met de partners binnen het armoedepact, hierbij hoort ook het aanmoedigen en ondersteunen van initiatieven van deze partners.

- + Kinderen moeten in een beschermde en veilige omgeving kunnen opgroeien. Het krijgen van kinderen vergt doorgaans veel en ook het nodige in relationele zin. Daar waar nodig ondersteunt het ST stellen met kinderen in de opvoeding.
- + Het beste wat kinderen kan overkomen zijn ouders met een stabiele relatie. Daar waar dit anders is ontstaat vaak (latere) jeugdproblematiek. Vanuit onder meer het ST is dit een belangrijk aandachtsgebied.
- + Wanneer jeugdzorg eindigt is er kans dat jongeren terugvallen in problemen (18+ problematiek). Om dat te voorkomen zet de ChristenUnie in op begeleiding/zorg voor deze groep jongeren tussen 18 en 23 jaar.
- + In de gemeente Midden-Groningen komt relatief veel kindermishandeling voor. Te vaak nog blijft dit onopgemerkt. Scholen, huisartsen, consultatiebureau en ST moeten beter toegerust worden en een goede samenwerking zoeken. Daarvoor zijn goede handreikingen beschikbaar. De 10 acties van de intentieverklaring 'de 10 van Noord' zijn hierin ook belangrijk. Het betreft een aanpak met gezamenlijke doelen om samen tot een veilige leefomgeving voor alle kinderen in Groningen te komen. Scholen, zorginstellingen en inwoners helpen dit voor elkaar te krijgen.
- + Om het alcoholgebruik door jongeren te verminderen, hebben de Groninger gemeenten, de Regiopolitie Groningen, het Openbaar Ministerie en de GGD Groningen een convenant opgesteld. Omdat een gezamenlijke benadering met andere spelers als politie, GGD en horeca belangrijk is om alcoholproblemen (vaak bij jongeren) aan te pakken blijft Midden-Groningen hierbij betrokken zodat dit een speerpunt van het beleid blijft. Een dergelijk convenant is met het oog op terugdringen van het drugsgebruik ook van belang.
- + Kinderen met een (verstandelijke) beperking krijgen zoveel mogelijk een plek in het passend onderwijs. Ook kinderen met een zeer ernstige beperking (meervoudig complex gehandicapt) willen leren.
- + Ook de aardbevingen hebben impact op de zorgproblemen en aandachtsgebieden onder meer van het ST. Het is belangrijk ervoor te zorgen dat hiervoor altijd voldoende deskundigheid is binnen het ST. Afhankelijk van de impact van het aardbevingsversterkingsprogramma op de inwoners, dorpen en wijken kan gekozen worden voor een intensivering van het opbouwwerk. Dit gericht op het verbeteren van de woon- en leefomstandigheden van buurt- en wijkbewoners door onder meer de invloed van de bewoners bij het verbeteren van de leefbaarheid van hun woonomgeving te versterken.
- + De gemeenteraad van de nieuwe gemeente moet de kaders voor het beleid binnen het Sociaal Domein (jaarplan) vast stellen. Er zijn daarbij goede ervaringen met de ingestelde raads werkgroep Sociaal Domein. Deze denkt mee en vormt de verbinding tussen de uitvoering en het beleid.
- + Naast de gebruikelijke en wettelijk voorgeschreven evaluaties vindt de ChristenUnie dat evaluaties bij cliënten en ST nodig blijven voor beleidsbijstellingen. Veel binnen het Sociale Domein laat zich niet vangen in cijfers, met andere woorden, 'beeld en geluid' daarbij is erg belangrijk. Gesprekken tussen raad, ST en adviesraden op gezette tijden, bijvoorbeeld aan de hand van goede en minder goede praktijk ervaringen, zijn daarom essentieel.
- + Gemeenten kopen zorg in op basis van prijs én meerjarige kwaliteit. Daarbij moet oog zijn voor identiteitsgebonden zorg en keuzevrijheid voor de cliënt. Dit alles gericht op een samenhangend zorgaanbod, zonder schotten tussen WMO, Jeugdzorg en

participatie. Er zijn daarbij goede ervaringen opgedaan met het zogenaamde bestuurlijk aanbesteden. Een vorm gericht op onder meer langjarige inzet en kwaliteitsfocus, waardoor de kans van slagen voor de veranderingen in de zorg wordt vergroot. Zorgaanbieders kunnen zo een goede relatie met de cliënt opbouwen en nieuwe manieren van zorg bieden. De ChristenUnie ziet deze vorm van aanbesteden ook graag in de toekomst. Dit gecombineerd met het stelsel van eigen bijdragen. De ChristenUnie ziet op dit moment geen reden om deze bijdrage meer inkomensafhankelijk te maken.

- De ChristenUnie wil uitdrukkelijk geen zorgaanbieders uitsluiten. Alle aanbieders die aan de voorwaarden voldoen kunnen een overeenkomst afsluiten met Midden-Groningen. Hierdoor krijgen ook kleine aanbieders zoals zzp-ers een kans. Door de gezamenlijke ontwikkeling (bestuurlijk aanbesteden) kunnen de kleinere aanbieders ook aan de voorwaarden voldoen.
- Daarnaast is het belangrijk om regelmatig met zorgaanbieders te overleggen over wat goed gaat en wat beter kan.
- De nieuw te vormen gemeent-brede adviesraad Sociaal Domein moet zo worden ingericht dat advies over participatie, jeugdzorg en WMO volwaardig en integraal mogelijk blijft. Daarbij is cliëntcontact en –inbreng, ook vanuit jongeren, via de adviesraad essentieel. De advisering is gericht aan het College. Elk raadsvoorstel binnen het sociaal domein moet daarmee voorzien zijn van het advies van de adviesraad.
- De ChristenUnie wil graag een visie op de ouderenzorgstructuur. Inwoners van Midden-Groningen moeten waardig ouder worden. Wij kunnen niet accepteren dat ouderen eenzaam zijn, zich overbodig of ondergewaardeerd voelen! Daarom willen we werken aan een samenleving waarin ouderen een volwaardige plaats kunnen blijven innemen.
- Daarbij is het belangrijk dat ook vrijwilligersorganisaties die bezig zijn met ouderenzorg blijvend ondersteund worden. Ook vindt de ChristenUnie dat de gemeente Midden-Groningen een zogenaamde dementievriendelijke gemeente moet zijn. Dit vraagt een aanpak variërend van bespreekbaar maken van dementie in de samenleving, goede zorgverlening voor mensen met dementie en mantelzorgers, het aanbieden van gratis trainingen voor inwoners tot het gericht trainen van medewerkers hoe om te gaan en te anticiperen op inwoners met dementie.
- Beschermd wonen, inclusief de zorg voor mensen met geestelijke gezondheidszorg (GGZ) die thuis wonen blijft belangrijk. Denk daarbij aan 24/7 ambulante psychische zorg in de wijk, inloophuizen en time-out voorzieningen voor kortdurende opname. Daarbij speelt de gemeente zo goed mogelijk in om dergelijke voorzieningen in de eigen gemeente te creëren. Daar zijn ook afspraken in regioverband met de centrum gemeente Groningen over gemaakt. Op deze manier werken we aan een aanpak waarin de kracht van de gemeenschap meer centraal staat.
- Het is belangrijk dat de inloopvoorziening GGZ goed toegankelijk is in Midden-Groningen. Naast de reeds bestaande voorziening (in de Vredekerk in Hoogezand) moet daarom ook in een aantal andere plaatsen een inloopvoorziening komen.
- Mantelzorg en de belasting daarbij is een blijvend aandachtsgebied voor de gemeente. Dagbesteding en respijtzorg zijn belangrijk om overbelasting van mantelzorgers te voorkomen.
- We willen de stapeling van eigen bijdragen in de zorg tegengaan om de groei van zorgkosten voor in het bijzonder chronisch zieken en gehandicapten te begrenzen.

- ⊕ Toegankelijkheid van het openbaar gebied voor gehandicapten, maar ook van de gemeentelijke gebouwen als het nieuwe gemeentehuis moet een topprioriteit zijn.
- ⊕ Vrijwilligers moeten een gratis Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) verkrijgen.
- ⊕ Vrijwilligersorganisaties zoals bijvoorbeeld de Stichting Present, Voedselbank, Kledingbank Maxima, Humanitas en de Zonnebloem krijgen de kans om de vrijwilligersnetwerken te verstevigen of op te bouwen. Zij behouden hun subsidies hiervoor. Wanneer er een noodzaak is die aansluit bij de doelstellingen van de gemeente kan de subsidie worden verhoogd.
- ⊕ Ook bouwen we de samenwerking met de kerken verder uit. Wanneer een kerkelijke gemeente een noodfonds heeft ingesteld om armen uit de wijk te helpen (bijvoorbeeld een initiatief van Kerk In Actie) kan de gemeente dit ondersteunen.
- ⊕ Het ruimhartige beleid ten aanzien van opvang en huisvesting van vergunninghouders moet overeind blijven en waar nodig worden uitgebreid. Denk aan cursus Thuis in Groningen, vergroten van zwemvaardigheden van oudere kinderen en (jong)volwassen vergunninghouders (de jonge kinderen kunnen meedoen aan de bestaande zwemlessen die particulier worden aangeboden, deze zijn voor eigen rekening, respectievelijk kunnen worden gehaald uit het Kindpakket minimabeleid). Ook heeft de gemeente een rol in het faciliteren en toetsen van particuliere initiatieven voor zowel de opvang, begeleiding als huisvesting. Daarnaast wordt de samenwerking met Humanitas, kerken en de wooncorporaties voortgezet. Ook kan gedacht worden aan het faciliteren van de inzet van zogenaamde Taalvrijwilligers. Bijvoorbeeld van het landelijk platform voor taalcoaching van anderstaligen.

2.2 Samen werken (arbeidsmarkt)

Ons uitgangspunt is dat ieder mens de verantwoordelijkheid heeft om in zijn eigen levensonderhoud te voorzien. Soms lukt dat (tijdelijk) niet. Wij vinden dat niemand aan zijn lot mag worden overgelaten. Zowel van overheid als samenleving en ondernemers wordt extra zorg en aandacht gevraagd voor de (tijdelijk) kwetsbare inwoners. Daarbij moet goed oog zijn voor armoedesituaties. Een tekort aan geld neemt het denken van mensen, de mentale bandbreedte, zodanig in beslag dat zij vrijwel volledig zijn gericht op overleven op korte termijn. De groei van het aantal cliënten van de Voedselbank en de kledingbank Maxima zijn hierbij illustratief. De gemeente heeft, naast veel andere organisaties die zich met armoede bezighouden, een actieve rol in het terugdringen van armoedesituaties.

Ook heeft de gemeente een taak als het gaat om het bevorderen van de lokale en regionale werkgelegenheid door ervoor te zorgen dat Midden-Groningen een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven is.

Er zijn veel mensen die iets voor de maatschappij willen betekenen en graag iets willen doen, het liefst in hun directe woonomgeving. Daarnaast is er veel behoefte aan mensen die zich willen inzetten. Het beleid moet erop worden gericht om zoveel mogelijk mensen in staat te stellen om zich te kunnen inzetten voor de samenleving, passend bij de wijk of dorpsgemeenschap.

Concreet:

- Het terugdringen van armoede blijft essentieel. Het armoedepact is een goed begin om als gemeente samen met veel andere organisaties gecoördineerd bezig te zijn met het terugdringen van die armoede. De ervaring heeft wel geleerd dat coördinatie een belangrijk aandachtspunt is. De gemeente, bijvoorbeeld de armoederegisseur, kan deze coördinatierol prima oppakken.
- De armoederegisseur moet ook een rol hebben op het punt van informatieuitwisseling in dit verband. Als er één rode lijn te halen is uit het armoedepact, is dat het belang van informatie. Er zijn nog te veel mensen die de weg niet weet te vinden in de regelingen die er voor hen zijn. Om informatie beter en sneller uit te kunnen wisselen is een communicatieplan onmisbaar.
- Een tweede lijn is een betere afstemming tussen de organisaties die bezig zijn met armoede. Ook hier moet snel in worden geïnvesteerd.
- Verder werkt de kanskaartenactie goed. Een actie waarbij vrijwilligers uit bijvoorbeeld kerken en Humanitas met een kaart met informatie over minimaregelingen langs de deuren gaan. Deze actie moeten we breder oppakken en ondersteunen. Ook initiatieven als een Minimamarkt van de dorpsraad Muntendam of een verwenmiddag voor minima zoals het Wijk Informatie en Service Punt (WISP) van het Woldwijkcentrum in Hoogezand-Sappemeer organiseren verdienen navolging. De gemeente moet hierin ondersteunend bezig blijven.
- Aandacht voor gezond eten en gezonde levensstijl is een goede verbindende factor in het terugdringen van armoede. WerkPro is daartoe een pilot in de Heemtuin begonnen met verbouwen, oogsten en verspreiden groentepakketten. Verder loopt er de pilot GIDS (Gezond in de stad)/ gezondheidsprogramma in Sappemeer-Noorderpark. Dit betreft een pilot over de integrale gezondheidsaanpak. Ook moet aandacht zijn voor gezondheid in relatie tot scholen. Het is zaak een koppeling te leggen met Healthy Ageing respectievelijk het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) en om als gemeente dit soort pilots actief te volgen, uit te bouwen en waar nodig financieel te faciliteren of te starten.
- De keuze om Werk, Re-integratie en Inkomen in een werkmaatschappij (BWRI) onder te brengen en dit binnen de gemeentelijke organisatie te organiseren is wat de ChristenUnie betreft een goede geweest. Voor de interne samenwerking is het belangrijk dat de diverse onderdelen van de BWRI zo snel mogelijk samen worden gehuisvest. Een goede bereikbaarheid met het Openbaar Vervoer is daarbij belangrijk.
- Er moet voldoende aandacht en inzet blijven voor onderwerpen als de afbouw Sociale Werkvoorziening en de opbouw Beschut Werk. Verder is het zaak om de positieve aanpak over afspraakbanen door het Regionale Werkbedrijf verder uit te bouwen.
- De samenwerking BWRI, UWV de Praktijkscholen (Pro) en Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) heeft recent een goede doorstart gemaakt. In Menterwolde werd daarbij ingezet op de Oost-Groningse route arbeid waarbij leerlingen van de Pro/VSO's op stageplekken waar mogelijk doorstromen naar een afspraakbaan. De begeleidende en bemiddelende rol van BWRI in dit verband is erg belangrijk gebleken. Belangrijk is om de samenwerking met de Sociale teams hier goed in te betrekken. Qua maatwerk moet ruimte zijn om als gemeente gewenste omscholing gericht op het vinden van (vrijwilligers)werk te financieren. Ook belangrijk is om in te blijven zetten op goede begeleiding van werknemer en werkgever inzake loonkostensubsidies.
- Er zijn ook andere organisaties die jongeren zonder startkwalificatie helpen naar zelfstandigheid, en samen met de jongere zoeken naar een goede plek in de samenleving. De gemeente moet ook daarin goed samen werken en verbinden met de jongere, hun ouders, scholen en ondernemers.

- De ChristenUnie vindt het belangrijk dat de gemeente alle wettelijke mogelijkheden benut om mensen met een bijstandsuitkering te stimuleren naar werk. De afgelopen jaren heeft het BWRI hier goede dingen laten zien. Waar mogelijk bouwen we dit uit. Daarbij is het essentieel dat met elke bijstandsgerechtigde een ontwikkelingsdoel met bijbehorend trajectplan wordt vastgesteld, passend bij zijn of haar mogelijkheden en thuissituatie. Dit moet altijd maatwerk zijn. Het Sociale Recherchewerk moet hierop passend zijn. Niet met als inzet rigide controle, maar gericht op meedenken en vertrouwen.
- De tegenprestatie in de bijstand moet helpen naar werk. Het moet passen bij het ontwikkelingsdoel met trajectplan zoals deze is opgesteld samen met de bijstandsgerechtigde. Daarbij geldt dat een mantelzorger al zodanig maatschappelijk actief is dat voor ze voor de tegenprestatie vrijgesteld zijn.
- De ChristenUnie vindt het belangrijk dat Midden-Groningen mee blijft doen met Werk in Zicht (WIZ). Het is daarbij belangrijk dat we als regio goed samenwerken maar vooral ook met onderwijsinstellingen, sociale partners en de provincies. Het is belangrijk te streven naar een arbeidsmarkt met duurzame oplossingen zodat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt mee kunnen doen. Belangrijk is dat gekozen wordt voor zogenaamde kansrijke beroepen (via UWV, zie kansrijkberoep.nl). Het rapport van Ecorys van 13 april 2017 over de vraag naar en aanbod van arbeid in Noord-Nederland bevat daartoe veel relevante informatie. Dit rapport is opgesteld in opdracht van het Economisch Platform Regio Groningen-Assen.
- Sociale coöperaties, buurtinitiatieven waarin mensen met een uitkering economische activiteiten ontplooiën, kunnen veel voordelen geven. Initiatieven daartoe stimuleren we. Het mes snijdt dan namelijk aan twee kanten. Het geeft deelnemers uitzicht om te werken aan hun inkomens- en participatiemogelijkheden. Tegelijk leveren de deelnemers een belangrijke impuls aan de kwaliteit van de leefomgeving.
- De ChristenUnie is trots op het vele werk dat vrijwilligers doen, ziet de waarde van onbetaald werk en wil dit niet belemmeren door regeldruk. Met een uitkering moet je gewoon vrijwilligerswerk kunnen doen zonder de uitkering te verliezen. Het is wel van belang dat daarnaast gezocht blijft worden naar een betaalde baan. Dit moet niet doorslaan naar mensen verplichten tot werk. Zoiets zou haaks staan op de door de ChristenUnie bepleitte maatwerk aanpak, zie eerder.
- Alleenstaande ouders in de bijstand moeten verder voldoende ondersteuning krijgen om hun zorgtaken te combineren met scholing en werk. Het Kindpakket minimabeleid kan maatwerk bieden om scholing en werk beter te combineren met de zorgtaken. Ook zal de zoekrichting voor mogelijkheden tot werk moeten passen bij de gezinssituatie, het BWRI kan hierin een goede rol vervullen.

2.3 Samen leren (onderwijs)

De scholen zijn een belangrijke gespreks- en samenwerkingspartner van de gemeente. Bijvoorbeeld bij passend onderwijs, jeugdzorg, leerplicht en het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Maar ook op het punt van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Dit is een probleem waar een belangrijke prioriteit ligt. De gemeente moet het bedrijfsleven daarom stimuleren om zich samen met het (beroeps)onderwijs actief in te zetten voor een goede aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt op zowel de korte als op de middellange termijn. Ook het versterken van de onderwijsketen en de doorlopende leerlijnen (voortgezet onderwijs – beroepsonderwijs én VMBO – MBO – HBO) is daarbij belangrijk. Verder wil de ChristenUnie dat inzet is gericht op het aantrekken van toekomstgerichte werkgelegenheid. Ter illustratie: er zijn onderzoeken, bijvoorbeeld die van het World Economic Forum (WEF) die aangeven dat 65% van de kinderen die nu voor het eerst naar school gaan banen zullen hebben

in beroepen die nu nog niet bestaan. De gemeente kan hierin sterk verbindend werken. Zie daartoe verder ook het volgende hoofdstuk.

Ouders zijn en blijven in de eerste plaats verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen. We vinden het belangrijk dat ouders kunnen blijven kiezen voor scholen die in het verlengde liggen van de opvoeding thuis. De ChristenUnie is van mening dat ook de keuze voor voor- en vroegschoolse educatie (VVE) valt onder de verantwoordelijkheid van de ouders. Ouders moeten de vrijheid én mogelijkheid hebben te kiezen voor een vorm van educatie die aansluit bij hun levensvisie. De gemeente stimuleert dat er een voldoende divers aanbod is. In geval van achterstanden kan het wel een belangrijk middel zijn om deze achterstanden tijdig in te lopen. De ChristenUnie is voor het behoud van de vergoeding van het leerlingenvervoer voor ouders die hun kinderen naar een school van hun keuze sturen. Keuzes van ouders moeten wel op redelijke gronden zijn gebaseerd en een eigen bijdrage naar draagkracht vinden wij redelijk. Zo zorgen we ervoor dat keuzevrijheid in het onderwijs, een belangrijk onderdeel van de opvoeding, ook aanwezig is voor minder draagkrachtige ouders.

Concreet:

- Belangrijk is dat er een goede aansluiting is tussen onderwijsaanbod en behoeften vanuit de werkgevers en ondernemingen. De toekomst zal namelijk een verdergaande automatisering en robotisering zijn. Extra aandacht is daarbij blijvend nodig voor de kwetsbaarste groep leerlingen uit praktijkonderwijs en basisberoepsgerichte leerweg. Zie daartoe ook het hoofdstuk Economie van de toekomst.
- Stimuleer een goed, divers aanbod aan voor- en vroegschoolse educatie (VVE) om eventuele achterstanden te voorkomen en er voor te zorgen dat kinderen een goede kans krijgen.
- In de voor- en vroegschoolse educatie, in het Primair Onderwijs (PO) en in het Voortgezet Onderwijs (VO) is de betrokkenheid van ouders belangrijk. De goede voorbeelden moeten de scholen onderling goed delen. Steeds meer is er het besef dat betrokkenheid van ouders gunstig is voor de kwaliteit en effectiviteit van het onderwijs. Daarmee wordt dit, gezien de afspraken over onderwijs op afstand, ook een aandachtspunt vanuit de gemeenten richting onderwijsinstellingen.
- Recent is vanuit het versterkingsprogramma van de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) een scholenplan voor Midden-Groningen opgesteld. Dat zal de komende jaren verder in uitvoering komen. Daarmee krijgt de gemeente aardbevingbestendige scholen die duurzaam zijn en goed bij de tijd wat betreft onderwijskundige eisen en leerlingenprognoses. Belangrijk is dat we dit programma voortvarend uitvoeren.
- Bij onderwijshuisvesting moet blijvend aandacht zijn voor het binnenklimaat van scholen, de speelruimte in en rond de school, de duurzaamheid van de gebouwen, de fysieke plek en sociale rol van de school(gebouwen) in het dorp.
- De vergoeding voor leerlingenvervoer van kinderen naar scholen voor speciaal (primair) onderwijs wordt gehandhaafd.
- Er vindt actieve handhaving van de leerplicht en andere vormen van verzuim plaats, zodat kinderen optimaal gebruik maken van de leer mogelijkheden.
- De gemeente werkt verbindend op het punt van maatschappelijke stages en helpt dit mogelijk te maken.

Hoofdstuk 3: Economie van de toekomst en omgeving

3.1 Samen werken (economie)

Nederland kent na een langdurige recessie weer een groeiende economie. Een sterke economie is een randvoorwaarde en een middel om andere doelen te realiseren. De ChristenUnie zet zich daarom in voor meer ruimte, minder regels en meer kansen voor ondernemers, vooral in het midden- en kleinbedrijf (MKB). Tegelijk gaat de ChristenUnie ook voor een duurzame economie. De eeuwige drang naar meer heeft ons uiteindelijk minder gebracht. We moeten van consumeren naar consuminderen, van 'meer' naar 'genoeg', van kwantiteit naar kwaliteit. Dat is onze opdracht als rentmeesters van Gods schepping. Elke gemeente mag sinds kort zelf bepalen hoeveel koopzondagen er zijn. Wij zien dat als een verdere stap richting een 24-uurs economie. Zo'n economie heeft tot gevolg dat er te weinig sprake is van gezamenlijk rustmomenten. Zeker met het oog op de toenemende zorgtaken die we als samenleving willen en moeten opbrengen. Bovendien zien we door de toename van koopzondagen dat veel kleine zelfstandigen het extra moeilijk hebben gekregen. Een collectieve rustdag komt de samenleving ten goede. Vanuit onze christelijke levensovertuiging is de zondag de daarvoor aangewezen dag. De ChristenUnie zet zich daarom in voor het zoveel mogelijk beperken van het aantal koopzondagen, ook in Midden-Groningen. Als gemeentelijke overheid kunnen we de inzet van eigen personeel op zondag zoveel mogelijk proberen te voorkomen.

Midden-Groningen is onderscheidend qua maakindustrie. Er zijn weinig regio's waarin deze tak van werkgelegenheid zo groot is. Als gevolg van de digitalisering, robotisering en automatisering verandert de maakindustrie snel. De economie, arbeidsmarkt, publieke diensten en winkelcentra veranderen in hetzelfde tempo mee. De gevolgen voor werkenden zijn daarbij ongelijk verdeeld, hoogopgeleiden profiteren, terwijl laagopgeleiden juist minder werk kunnen vinden. Het onderwijs, maar ook de bestaande werknemers moeten daar op inspelen door bijvoorbeeld te kiezen voor vroegtijdige bij- of omscholing. Daarnaast zal de gemeente actief moeten inzetten op het aantrekken van kansrijke werkgelegenheid en faciliteren van nieuwe bedrijfsinitiatieven daartoe.

De ChristenUnie heeft hart voor boeren en tuinders. Het zijn hardwerkende ondernemers die zorgen voor de productie van gezond en goed voedsel. Het gaat hierbij om sectoren die naar hun aard een nauwe relatie met de schepping hebben. Een spannende relatie en soms ook een spanningsvolle relatie. De ChristenUnie biedt ruimte aan boeren en zet daarbij in op een sterke, duurzame en innovatieve land- en tuinbouw. De ChristenUnie weet dat gezonde gezinsbedrijven hierin een centrale rol spelen en wil hen zo veel mogelijk de ruimte geven. Hoewel vooral de wereldmarkt, de maatregelen uit Brussel, nationaal en provinciaal beleid invloed hebben op de landbouw, kan de gemeente ook haar steentje bijdragen. Door ruimte te scheppen als het gaat om ruimtelijke ordening en de toepassing van milieuwetgeving maar ook door het stimuleren van de samenwerking tussen onderwijs en de landbouwbranche.

De ChristenUnie zet zich in voor het behoud van het landschap. De kwaliteit en diversiteit hiervan in Midden-Groningen is een uniek en onderscheidende kwaliteit. Dit geldt ook de plattelandscultuur en voor de bescherming van het milieu en de biodiversiteit. De agrarische sector geeft vorm aan het landschap en is belangrijk voor het beheer daarvan. Het is belangrijk de boeren in te schakelen bij het beheer, bijvoorbeeld in 't Roegwold. De boeren hebben ook een taak om

rekening te houden met de daar levende wilde planten en dieren en daarvoor te zorgen. De gemeente kan bijdragen aan behoud, verbetering en een harmonieuze ontwikkeling van de leefomgeving.

De glastuinbouw is in Nederland een belangrijke agrarische bedrijfstak. Zowel op het gebied van groente en fruit als van bloemen en planten. Daarbij functioneert de tuinbouwsector vrijwel zonder Europese subsidies. De innovatiekracht in deze sector ligt op een zeer hoog niveau.

Concreet:

- + De gemeente is een grote opdrachtgevende partij voor het bedrijfsleven. In het aanbestedingsbeleid moet binnen de wettelijke mogelijkheden ingezet worden op het daarbij betrekken van lokale bedrijven. Dit is goed voor de lokale werkgelegenheid. Een vast onderdeel moet het aspect 'social return' zijn. Naast prijs is ook dit aspect een belangrijk gunningscriterium. Een goed samenspel tussen samenleving, markt en overheid is nodig om ons ook lokaal goed voor te bereiden op de economie van de toekomst. We hebben elkaar nodig en moeten als netwerkpartners samenwerken. Daarom moet de gemeente zich inzetten om met geleegenheidscoalities kansrijke initiatieven te ondersteunen.
- + De gemeente moet in dit verband het bedrijfsleven stimuleren om zich samen met het (beroeps)onderwijs in te zetten voor een goede aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt, inclusief de landbouw op zowel de korte en middellange termijn en daarbij zelf ook het goede voorbeeld geven. Ook het versterken van de onderwijsketen en de doorlopende leerlijnen (voortgezet onderwijs – beroepsonderwijs) én (VMBO – MBO – HBO) is daarbij belangrijk. Maar ook met organisaties die jongeren zonder startkwalificatie helpen om zo zelfredzaam mogelijk te worden op alle leefgebieden.
- + Daarbij is extra aandacht voor de kwetsbaarste groep leerlingen (praktijkonderwijs en basisberoepsgerichte leerweg) blijvend nodig.
- + Verder wil de ChristenUnie dat ingezet wordt op het aantrekken van toekomstgerichte en kansrijke werkgelegenheid. Hierbij moet goed regionaal worden samengewerkt. Een goed voorbeeld is de Informatie en Communicatie Technologie (IT). Bijvoorbeeld door aansluiting te zoeken met Groningen Digital City (DC), waarbij een koppeling gezocht wordt op IT gebied tussen ondernemers en kennisinstellingen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan docenten die bij bedrijven meelopen of een ondernemer die gastcolleges geeft. Een dergelijke regionale inzet moet een focus hebben op kansrijke branches als de agro- en biobased industrie (inclusief bijbehorende duurzame en circulaire accenten), de recreatiebranche, healthy ageing, energietransitie in brede zin (inclusief mobiliteit), de creatieve branche of sector en het versterkingsprogramma aardbevingen in brede zin. Ten aanzien van dit laatste moet qua werkgelegenheid (en materiaalketen) de hele keten van bedrijven (van producent tot verwerker) van bouwmaterialen samen met andere aardbevingsgemeenten, de provincie en het ministerie van EZ ingezet worden om zoveel mogelijk aansluiting te zoeken bij regionale ondernemers en dito innovaties.
- + De ChristenUnie vindt dat de gemeente innovatie en nieuwe werkgelegenheid moet stimuleren en faciliteren door vanuit haar contacten met het bedrijfsleven (industrie, land- en tuinbouw, dienstverlening, startende en jonge ondernemers) bij te dragen aan het leggen van verbindingen tussen bedrijfsleven, onderwijs, kennisinstellingen (veelal in Groningen). Actief kan dit door als gemeente het initiatief te nemen en mee te bouwen aan een netwerkorganisatie daartoe. Wat ook heel erg kan helpen is om als gemeente te participeren bij initiatieven om te komen tot werkplekken voor startups, ruimte voor vergaderingen en ontmoeting daartoe. Een goed voorbeeld is een dergelijk initiatief in Zuidoost Drenthe, zie www.growingworkplace.nl. Aanvullend daarop kan de gemeente ook stimulerend werken door er op te attenderen, en zelf zo mogelijk kleine stimulansen te geven dat er bij dit soort en andere nieuwe initiatieven gebruik kan worden gemaakt van nieuwe Europese gelden, respectievelijk andere subsidiebronnen.
- + Ook over de grens met Duitsland zijn er kansen. De Eems Dollard Regio (EDR) helpt om elkaar over de grens te vinden en hindernissen die samenwerking in de weg staan kleiner te maken.
- + De economie is in toenemende mate een economie van MKB-bedrijven, maar ook van eenmansbedrijven en Zelfstandigen Zonder Personeel (ZZP-ers) . Dat zijn mensen die vanuit huis

economische activiteiten ondernemen. Het is belangrijk dat de gemeente in haar ruimtelijke beleid, maar ook op aanpalende beleidsvelden hier rekening mee houdt en waar mogelijk ondersteunt.

- +

De groep eenmansbedrijven en ZZP-ers heeft vaak geen behoefte aan bedrijfsterreinen maar aan mogelijkheden om zich te vestigen in woonwijken en in het lint. Het ruimtelijk beleid moet er op gericht zijn dat goed meebewogen kan worden met deze ontwikkelingen.
- +

Inzet van het Regionaal Ondernemings Instituut (ROI) voor hulp aan ondernemers wordt voortgezet en desgewenst uitgebreid. Criterium daarbij is de relatie tussen geldinzet en effectiviteit van het behoud van arbeidsplaatsen.
- +

Voor de ondernemers is er één (digitaal) loket waar men met alle (aan)vragen terecht kan. Daarbij is voldoende capaciteit beschikbaar om met het bedrijfsleven mee te denken en als aanspreekpunt te functioneren.
- +

De ChristenUnie zet zich in voor de samenwerking tussen ondernemers al of niet op een bedrijventerrein. Met het oog op beleidsvoorbereiding en het kennen van elkaars ontwikkelingen zijn bedrijvenverenigingen belangrijke gesprekspartners voor de gemeente. Het helpt daarbij als betrokken organisatie goed met elkaar samenwerken of in elkaar opgaan.
- +

De gemeente heeft geen initiërende rol bij het ontwikkelen van nieuwe energiebronnen. Wel een stimulerende rol. Zo stimuleert de gemeente met gericht beleid op vestiging/vervanging van windturbines met name landbouwbedrijven om een kleine windturbine te plaatsen. Omwonenden moeten kunnen delen in de opbrengst. Dit is voor het draagvlak essentieel.
- +

Bij vervanging/opschaling van windturbines wordt gekeken naar de mogelijkheid van windmolenparken bestaande uit kleine windmolens, waarin dorpsgemeenschappen en/of -coöperaties en boeren, kunnen participeren. Een dergelijke aanpak geldt ook voor zonneparken. Ook deze initiatieven moet de gemeente faciliteren. Daar waar grote windmolens respectievelijk zonneparken spelen, moet de gemeente er bij de betrokken stakeholders op aandringen dat de hele samenleving moet profiteren van dit soort initiatieven. Te denken valt aan het gebiedsfonds voor de windmolens bij Meeden. Ook de opstart van het gebiedsfonds Geefsweer nabij Delfzijl is daarvan een goed voorbeeld. Het provinciale beleid is erop gericht dat ook Tjuchem en omgeving hiervan kan profiteren.
- +

Om onnodige wildgroei te voorkomen en de landschappelijke kwaliteit van het plattelandsgedebied te waarborgen is een ruimtelijk kader voor het aanleggen van zonneparken belangrijk. Een onderdeel van dit ruimtelijk kader zou moeten zijn dat voorkomen moet worden dat goede landbouwgronden hiervoor ingezet worden. Verder door bijvoorbeeld zoveel mogelijk aan te sluiten op de kernen.
- +

De ChristenUnie wil dat samen met ondernemers in VVV Midden-Groningen, ondernemers, Economic Board en Routebureau een plan wordt opgesteld waarin verblijfsrecreatie vanwege het gunstige effect op de middenstand wordt gestimuleerd. Dit met voldoende uitloopgebied met een recreatieve functie van de randen van de kernen, maar ook rondom het Zuidlaardermeer, Schildmeer en natuurgebieden als 't Roegwold, kunnen stedelijk en landelijk gebied elkaar versterken, evenals de aanleg en uitbreiding van een fietspadennetwerk en de aanleg van

(onverharde) wandelpaden naast de ontsluiting van toeristische trekpleisters. Het initiatief om SBB samen met de Hanzehogeschool en Regio Groningen-Assen (RGA) trekker te laten zijn om meer uit 't Roegwold te 'halen' past hierbij. Ook de onlangs toegekende tweejarige startsubsidie aan de VVV-Midden-Groningen is daarvoor een prima eerste begin. Naar gelang de ervaringen kan een vervolg op deze subsidie aanpak na 2018 worden beoordeeld.

- De ChristenUnie wil dat er tijdig wordt ingespeeld op krimpende detailhandel. Langdurige leegstand wordt niet afgewacht. Het recent verschenen provinciale koopstromenonderzoek bevat daartoe zinvolle aanbevelingen. Samen met de ondernemers zal een detailhandelsvisie moeten worden opgesteld. Een check op aansluiting van de desbetreffende bestemmingsplannen op de huidige markt- en retailontwikkelingen (waaronder webwinkels) moet daarvan een onderdeel zijn. Daarbij past ook het stimuleren van wonen in leegstaande woningen boven winkels. Wanneer dat nodig is worden winkelbestemmingen gewijzigd in woonbestemmingen. De ChristenUnie is niet voor winkelcentra in het buitengebied ('weidewinkels' /outlet-centra), om een levensvatbare middenstand overeind te houden.
- Landbouwbedrijven moeten ruimhartig de mogelijkheid krijgen nevenactiviteiten uit te voeren zoals landschapsonderhoud, toerisme en biovergisting, voor zover deze niet ten koste gaan van de kwaliteit van het buitengebied of anderszins strijdig zijn met belangen van omwonenden. Ook moeten landbouwondernemingen de ruimte krijgen voor een moderne bedrijfsvoering door schaalvergroting als deze een bijdrage levert aan duurzaamheid, dierenwelzijn, energiebesparing, milieu en landschap.
- Binnen de glastuinbouw moet ruimte zijn voor innovatie, zoals opslag van koude en warmte, recyclen van gietwater, nieuwe verlichtingsconcepten. Voor de agrarische sector is het vanzelfsprekend dat de gemeente zich samen met andere overheden, zoals het waterschap, inzet voor beschikbaarheid van voldoende zoet water.
- Door middel van duurzaamheidsleningen, waardoor particuliere huiseigenaren, verenigingen en stichtingen tegen gunstige voorwaarden kunnen lenen om te investeren in het energiezuiniger maken van gebouwen en woningen, wordt de lokale werkgelegenheid gestimuleerd én wordt geïnvesteerd in duurzaamheid.
- De ChristenUnie zet zich in voor het zoveel mogelijk beperken van het aantal koopzondagen.

3.2 Samen wonen (volkshuisvesting & RO)

De woningmarkt in Midden-Groningen kenmerkt zich als een ontspannen markt met huishoudenskrimp. De aardbevingsproblematiek heeft daarbij fors impact op de vraagkant van woningen. Het betreft zowel de huurwoningen van woningcorporaties als koopwoningen. Met name het noord en oostelijke deel van de gemeente (Slochteren/Menterwolde, binnen de aardbevingscontourlijn van 0,2 of hoger) worden hierdoor geraakt.

De kwaliteit van de woningen in het plattelandsgedeelte van Midden-Groningen is relatief goed. In het meer stedelijke deel (Hoogezand en Sappemeer) van de gemeente is het percentage technische kwetsbare woningen relatief hoog. Toch is het percentage kwetsbare woningen in de markt nog het meest gunstig. Dit laatste hangt ook samen met de meer stedelijke vraagtekens in de huidige markt. Daaruit valt af te leiden dat de stedelijke locatie van deze woningen zwaarder weegt dan de relatief matige technische kwaliteit van deze woningen.

Aangezien het beleid van de gemeente de vraagkant als vertrekpunt moet hebben, betekent dat een forse transitieopgave (herstructurering woningvoorraad). Dit gaat in combinatie met de versterkingsopgave als gevolg van de aardbevingenproblematiek het komend decennium (en misschien nog wel langer) het woonbeleid in de gemeente Midden-Groningen bepalen. Daarbij moet natuurlijk rekening worden gehouden met hoe de bevolkingsgroei- en samenstelling zich ontwikkelt. Bijvoorbeeld als het gaat om wonen, zorg en begeleid wonen.

Aangezien de woningmarkt zich ondertussen lijkt te herstellen, liggen er ook kansen. De prijsdaling van koopwoningen stabiliseert en het aantal transacties neemt toe. Te verwachten valt dat bij verder herstel de doorstroming binnen de koopsector en vervolgens ook in de huursector toeneemt (zie het rapport 'Bevolkingsgroei in steden' van ABF research uit 2014). Aan te nemen valt dat dan ook de binnenlandse migratiestromen van 30-plussers en kinderen van stad naar ommeland weer toenemen. Het is zaak om bij deze trend als gemeente met hoogwaardige woonkwaliteit, met goede ontsluiting en OV, goede voorzieningen en unieke natuurkwaliteit goed voor het voetlicht te komen.

In een gemeentelijke woonvisie worden daarom voor de huur- en koopsector (nieuwbouwmarkt en bestaande voorraad) de beschreven trends vertaald naar het lokale woningbeleid en worden de noodzakelijke maatregelen beschreven. Natuurlijk wordt deze visie ook regionaal (Regio Groningen Assen en Regionaal woon- en leefbaarheidsplan Oost-Groningen) afgestemd.

Concreet:

- De nieuwe omgevingswet biedt volop kansen om bijvoorbeeld zaken als woonbeleid en energietransitie een integraal onderdeel te laten uitmaken van de op te stellen omgevingsvisie. Deze omgevingsvisie moet nadrukkelijk van onderop, door inbreng van inwoners en omwonenden worden opgesteld. Daarbij moet oog zijn voor de behoefte in de samenleving om niet te veel tijd te laten liggen tussen het maken van beleid en de daadwerkelijk uitvoering van plannen. In het verleden hebben te lange periodes geleid tot teleurstelling en afhaken van initiatiefnemers.
- In een gemeentelijke woonvisie wordt de trend in de nieuwbouw en in de bestaande woningmarkt naar het lokale woningbeleid vertaald en worden de noodzakelijke maatregelen beschreven. Dit betreft dan zowel de huur- als koopsector, maar ook de nieuwbouwmarkt en de bestaande voorraad. Belangrijk is dat bij dit alles wordt ingespeeld op de vraag vanuit de markt in combinatie met het onder de aandacht brengen van de sterke elementen qua woonomgeving van de gemeente Midden-Groningen (gebiedsmarketing). Dit alles in combinatie met een analyse van de toekomstige demografie, de marktvraag voor de nieuwe voorraad en bijbehorende transitieopgave van de bestaande voorraad. Aandachtspunt is wel dat er goede doorstroming in de woningmarkt mogelijk blijft. Daar waar fricties spelen, bijvoorbeeld in de sociale en vrije huur, moet de gemeente stimulerend bezig zijn om tekorten bij dit soort typologie aan woningen op te (laten) vangen. Een einddoel daarbij is dat het er ruimtelijk, kwalitatief en sociaal sterker uit komt te zien.
- Dorpsverenigingen, wijkraden en huurdersverenigingen worden op tijd betrokken bij het opstellen van deze visie. Daarbij wordt ook samenwerking gezocht met de wooncorporaties en met de huurdersvertegenwoordiging.
- Natuurlijk wordt deze visie ook regionaal (Regio Groningen Assen en Regionaal woon- en leefbaarheidsplan Oost-Groningen) afgestemd.
- Daarbij wordt vol ingezet op de totstandkoming van een regionaal herstructureringsfonds en de uitbouw van het provinciale transitiefonds particuliere woningeigenaren.
- Er moet tegelijk met de herstructurering van de woningvoorraad gewerkt worden aan het versterkingsprogramma aardbevingen, inclusief omgevingsplan per dorp (zie eerder) en ingezet

worden op de subsidiemogelijkheden energietransitie, de leefbaarheidssporen en mogelijk extra krimp en leefbaarheidsbijdragen van het rijk. Tegelijk moet ook de ruimtelijke kwaliteit geborgd blijven en waar dit kan worden verbeterd. Er zijn daarbij goede ervaringen met de bestaande Welstandscommissie. Zo'n adviserende commissie willen wij blijven behouden.

- De ChristenUnie vindt het belangrijk dat bij de herstructurering geredeneerd wordt van binnen naar buiten. Dat betekent eerst invullen van lege plekken (inbreidingslocaties) en kwaliteitsverbetering van de bestaande woningen. Een goed voorbeeld in dit verband de herstructurering in Gorecht-West en de aanpak van het Stadshart van Hoogezand. Een ander voorbeeld betreft de aanpak in Muntendam rondom het gemeentehuis. Belangrijk is ook dat bij dergelijke herstructureringen nauw wordt samengewerkt met private partijen waaronder bouwondernemingen, eigenaren en woningcorporaties. Een goed voorbeeld is ook de recente intentieovereenkomst over het Stadshart Hoogezand. Bij al deze voorbeelden geldt ook dat de financiering van de gewenste afbraak van verpauperde of onbruikbare woningen en bedrijfspanden qua financiering met de herstructurering worden meegenomen. Dit moet een blijvend accent zijn bij toekomstige opgaven.
- De ChristenUnie is momenteel niet voor de ontwikkeling van nieuwe woongebieden buiten de huidige aangewezen locaties. Tegelijk worden de deelplannen in de bestaande structuurvisies kritisch op houdbaarheid tegen het licht gehouden. Bij voorkeur gebeurt dit samen met de omwonenden. De aanpak rondom de herontwikkeling van de Verlengde Veenlaan in Slochteren geldt daarbij als goed voorbeeld. Bij dit project wordt vanuit de betrokken omwonenden een advies voorbereid hoe deze herontwikkeling vorm te geven.
- Naast de starterslening voor jongeren is de blijverslening van de gemeente een goed instrument om ouderen en zorgbehoevenden langer in hun eigen woning te laten wonen. Met dergelijke leningen maken jongeren onder gunstiger voorwaarden een start op de huizenmarkt en kunnen ouderen de noodzakelijke aanpassingen in woningen financieren.
- De ChristenUnie wil daarnaast werk maken met levensloopbestendige woningen en -wijken, ondersteund door een goede infrastructuur (sociaal-culturele activiteiten en zorgondersteuning). Kanttekening daarbij is wel dat standaard rijwoningen hiervoor doorgaans niet goed geschikt te maken zijn.
- Gelet op de vergrijzing is het erg belangrijk dat er voldoende woonmogelijkheden zijn voor ouderen met zorg. Ook met het oog op het voorkomen van eenzaamheid. Leegstaande of leegkomende gebouwen die tot voor kort in functie waren als een verzorgingshuis lenen zich hier doorgaans goed voor. Het is belangrijk dat de gemeente zich hier verbinden en faciliterend opstelt. Het traject rondom 't Olderloug in Slochteren is hierbij een goed voorbeeld.

+ Daarnaast wordt ingezet op de verduurzaming van hun woningvoorraad. De ChristenUnie streeft naar klimaat neutrale woningen met zoveel mogelijk nul op de meter. Ook streeft ze naar de toepassing van duurzame materialen, die op verantwoorde wijze geproduceerd en kwalitatief hoogwaardig zijn.

+ Afspraken over transitie woonvoorraad, duurzaamheid, versterkingsprogramma moeten worden geborgd in de jaarlijks te maken prestatieafspraken met de diverse wooncorporaties. Essenties bij deze afspraken zouden moeten zijn: verkoop van huurwoningen zeer beperkt toepassen, meer oog voor negatieve aspecten van passend toewijzen (klachten over woongedrag), wederzijds informeren en monitoren van de (huur)woningmarkt, gezamenlijke inzet in herstructureringsgebieden met gemengd sociaal en particulier bezit, aardbevingsbestendigheid, energieneutraliteit in 2040, voldoende woningen voor nieuwkomers en betrokkenheid corporaties bij de integratie van deze doelgroep, beschikbaarheid jongerenhuisvesting, blijverslening, inzet budget corporaties ten behoeve van leefbaarheid, beschermd wonen en inzet gemeente terugdringen verhuurdersheffing.

+ De gemeente moet blijven opletten of het Centrum voor Veilig Wonen (CVW), de NCG en het Rijk de schade van aardbevingen goed afwikkelen en de veiligheid van de inwoners waarborgt. Daar hoort bij dat er aandacht is voor de leefbaarheid van het gebied, nu en in de toekomst. Indien nodig onderneemt de gemeente samen met andere betrokken gemeenten en de provincie actie om er voor te zorgen dat inwoners hun schade op tijd en voldoende vergoed krijgen, om de veiligheid in het aardbevingsgebied te waarborgen en dat het gebied leefbaar blijft. Daarbij moet de gemeente onder de aandacht blijven brengen dat het grote verschil in regelingen tussen woningen en bedrijven wordt afgebouwd.

3.3 Samen veilig (veiligheid)

De ChristenUnie staat voor een samenleving waarin jongeren veilig naar school gaan en ruimte hebben om te spelen, waarin ouders met een gerust hart wonen, werken en winkelen en waarin ouderen zonder zorg over straat kunnen, actief kunnen zijn en nog voluit van het leven kunnen genieten.

Concreet:

- + Bij de aanpak van problemen toont de ChristenUnie haar hart voor de samenleving. Rechtvaardig waar het moet, zachtmoedig waar het kan. De ChristenUnie heeft aandacht voor slachtoffers en hun omgeving en stimuleert een effectieve aanpak van daders.
- + Inwoners en organisaties zijn de ogen en oren van de buurt. Hun betrokkenheid is van groot belang om op de hoogte te zijn van veiligheidsproblemen en ze op te lossen. Hier hoort wel bij dat professionals verbindingen tussen inwoners in goede banen leiden. Dit kan door oplettende inwoners te adviseren en waar nodig te trainen in het correct inschatten van en anticiperen op situaties. Ook het inbedden binnen sociaal ingestoken projecten (bijvoorbeeld bij sociale coöperaties) kan hierin effectief zijn.
- + Om problemen aan te pakken moeten er voldoende toezichthouders zijn. Verder vindt de ChristenUnie het belangrijk dat er in de vorm van een wijk- of dorpsagent een goed aanspreekpunt is voor de inwoners en voor zijn coördinerende taak naar andere agenten en de gemeente toe om problemen aan te pakken.

- + De ChristenUnie is niet voor permanent cameratoezicht. Op plaatsen waar veel en langdurig overlast is, is tijdelijk cameratoezicht wel bespreekbaar.
- + Steeds vaker ontstaat er discussie over afsteken van vuurwerk, met name in stedelijk gebied. Dit heeft impact op het milieu, dieren en mensen. De ChristenUnie staat open voor andere vormen om de jaarwisseling met elkaar te vieren.
- + De ChristenUnie wil alcoholmisbruik en drugsgebruik actief tegengaan en streng optreden bij overlast.
- + Tenslotte pleit de ChristenUnie voor terugdringen en sluiten van bordelen. Prostitutie vinden wij menonwaardig.

3.4 Samen bereikbaar (bereikbaarheid, OV, infrastructuur etc).

De ChristenUnie staat voor bewegingsvrijheid, het bij elkaar brengen van mensen is essentieel om samen te kunnen leven en werken. Maar die bewegingsvrijheid mag niet teveel ten koste gaan van onze leefomgeving.

Concreet:

- + Fietsen is goedkoop, gezond en vrijwel niet milieubelastend. Belangrijk is om fietsroutes zo comfortabel en aantrekkelijk mogelijk te maken om een goed alternatief te bieden voor de auto. Ook belangrijk is aandacht voor de toename van het gebruik van elektrische fietsen en ook voor de gevolgen die dat heeft voor de veiligheid op de fietspaden.

Voor voetgangers is het belangrijk dat er op doorstromingswegen voldoende veilige oversteekplaatsen zijn. Verhoogd liggende trottoirs zijn voorzien van op- en afritbanden voor rolstoelen en kinderwagens.

- + De gemeente is in de meeste gevallen niet verantwoordelijk voor het openbaar vervoer (OV). Toch moeten de mogelijkheden om invloed uit te oefenen niet worden onderschat. De gemeente stelt zich proactief op richting overheden die verantwoordelijk zijn voor het openbaar vervoer. Zij zet zich in om OV faciliteiten in de gemeente te behouden en waar mogelijk uit te breiden.

- + Een goede autobereikbaarheid is van belang voor onze inwoners en voor de meeste bedrijven die voor aan- en afvoer van goederen en voor de personeelsvoorziening autoverkeer nodig hebben. Logischerwijs geldt dit ook voor de agrarische ondernemers die afhankelijk zijn van zwaar materieel. Overigens is de ChristenUnie voor het stimuleren van alternatieven om de automobilititeit terug te dringen. Ook is de ChristenUnie voorstander van het stimuleren en ontwikkeling van elektrisch vervoer (batterij, waterstof). Voor wat betreft eigen materieel wordt hierbij, waar dit kan, gekozen voor een voorbeeldfunctie. Dit kan goed samen met innovatieve ondernemers worden opgepakt.

- De impact van ongevallen is zeer groot. Het aantal verkeersslachtoffers (doden en ernstig gewonden) is in Nederland relatief laag, maar het kan zeker nog beter. De ChristenUnie vindt een goede registratie van ongevallen daarvoor belangrijk zodat knelpunten zichtbaar zijn en aangepakt kunnen worden.
- Snel/langzaam verkeer/landbouwverkeer/fietsverkeer worden zoveel mogelijk van elkaar gescheiden.
- Goed beheer en onderhoud van onze wegen is belangrijk. De onderhoudsbudgetten van wegen zijn zodanig dat het onderhoud minimaal op niveau CROW B wordt uitgevoerd.
- De gemeente werkt graag mee aan het stimuleren van verkeersveiligheid bevorderende activiteiten zoals verkeerslessen en het verkeersveiligheidslabel op de scholen.
- In de huidige samenleving valt ook een goede ontsluiting van telefonie en internet onder goede bereikbaarheid en infrastructuur. Waar mogelijk ondersteunt en faciliteert de gemeente een goede ontsluiting van inwoners en bedrijven, met name op het platteland en in kleinere dorpen en kernen. Dit komt ook de leefbaarheid ten goede.

Hoofdstuk 4: Gemeente als bondgenoot

4.1 Vrijheid

De ChristenUnie kiest in haar programma voor een samenleving met hoop en perspectief gebaseerd op menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid, vrijheid, naastenliefde, verdraagzaamheid en zorg voor de schepping. Waarin de toekomst van onze kinderen centraal staat. Een samenleving waarin iedereen meetelt en waarin we vrij, veilig en in vrede met elkaar kunnen leven.

In Nederland is veel om dankbaar voor te zijn, we leven in een welvarend land met vrijheid, goede zorg en een gezonde rechtsstaat. In 2015 waarden Nederlanders, zo blijkt uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de tevredenheid met hun leven gemiddeld met een 7,8. Daarmee staat Nederland op de vijfde plek in de Europese Unie.

De ChristenUnie gelooft in een samenleving die gebaseerd is op naastenliefde. Mensen zijn geschapen als sociale, creatieve en verantwoordelijke wezens. Uit de vrijheid die we van onze Schepper hebben gekregen volgt verantwoordelijkheid tot Hem, ons zelf, onze naasten en de wereld.

De overheid beschermt en respecteert de vrijheid.

4.2 Dienstverlening

De ChristenUnie staat voor een overheid die betrouwbaar, transparant en herkenbaar is en die daarmee het vertrouwen van de inwoners waard is.

De ChristenUnie verwacht niet alles van de overheid, maar ook niet van de markt. Overheid en samenleving zijn bondgenoten. De overheid stimuleert en ondersteunt mensen om hun eigen kracht of samenredzaamheid in te zetten. De gemeente is in veel gevallen het eerste of meest nabije en concrete contact van een inwoner met de overheid en heeft als belangrijke taak de kracht die al aanwezig is in de samenleving te versterken.

Bij de ChristenUnie staat de overheid naast mensen, denkt mee, stimuleert en ondersteunt waar nodig. Dat vraagt vaak om maatwerk: de een heeft die ondersteuning sneller nodig dan de ander. Ook vraagt dat een opstelling van inwoners waarin zij verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen handelen en – samen met anderen en de overheid – hun verantwoordelijkheid in de samenleving oppakken.

Concreet:

- De ChristenUnie staat voor een benaderbare gemeente en gemeentebestuur.
- Dat begint met voor ieder heldere aanspreekpunten en korte lijnen (wijkmanagers, teamleiders groenbeheer) in de gemeentelijke organisatie. Zij kunnen vragen doorgeven en indien wenselijk helpen met kennis of op andere manieren ondersteunen.
- Verder betekent een benaderbare gemeente vooral goede bereikbaarheid en communicatie, van social media, tot de balie. De ChristenUnie wil werken aan een klantvriendelijke, begrijpelijke overheid die zaken niet onnodig ingewikkeld maakt maar waar mogelijk zelfs eenvoudiger. De dienstverlening gebeurt steeds meer digitaal, maar de ChristenUnie vindt het ook belangrijk dat inwoners zelf een keuze hebben op welke manier zij geholpen worden (digitaal, telefonisch of aan de balie) en waar er geen keuze meer is, moeten zij ondersteund kunnen worden.
- Voor wat betreft het bestuur (college van B & W) verdient het aanbeveling dat deze in de gemeente Midden-Groningen wonen. De ChristenUnie wil wel ruimte houden voor maatwerk in dit verband.

4.3 Maatschappelijk vastgoed, voorzieningen

De nieuwe gemeente Midden-Groningen heeft veel gebouwen, ook wel maatschappelijk vastgoed. Een groot deel daarvan is verouderd. Zaak is om goed in beeld te hebben wat we hebben, waar het voor gebruikt wordt en of het wenselijk is de gebouwen te behouden, te vernieuwen of er afscheid van te nemen. Uitgangspunt daarbij is de afweging welke functie het gebouw heeft, door wie en waarvoor het gebruikt wordt en wat de rol, taak en verantwoordelijkheid van de gemeente daarin is.

Concreet:

- + Gebouwen zijn kostbaar en het is van belang dat gebruikers in redelijkheid bijdragen aan exploitatie en onderhoud. Goed inzicht in bestaande gebouwen, behoeften aan voorzieningen en een (financiële) meerjarenplanning zijn belangrijk. Daarbij past een transparante wijze van verhuur aan gebruikers en indien wenselijk een subsidierelatie tussen gebruiker en gemeente.
- + De ChristenUnie wil ook stimuleren dat de gebruikskosten van gebouwen en straatverlichting omlaag gaan door in te zetten op lagere energielasten en verduurzamen van de gebouwen.
- + De gemeente heeft een open houding richting initiatieven van inwoners, vooral wanneer die het algemeen belang op het oog hebben zoals op het gebied van duurzaamheid, zorg, lokale economie of dorps-/wijkbeheer. Hierin past een overheid die meedenkt en ondersteunt.
- + De ChristenUnie ziet graag dat de overheid, samenleving en markt gezamenlijk de schouders eronder zetten om voorzieningen te behouden die niet meer (alleen) door de gemeente in stand kunnen worden gehouden. Een voorbeeld kan de instandhouding van een kleine school zijn. De gemeente kan hierin een faciliterende rol hebben om verbindingen te leggen, respectievelijk expertise in te brengen om ouders te ondersteunen hierin. Voor wat betreft kleinere dorpen en kernen is een goede balans tussen voorzieningen voor jong en oud belangrijk.

4.4 Financiën

Van de gemeente verwachten wij dat zij een betrouwbare, goede rentmeester is van de beschikbare middelen.

Als gevolg van de invoering van de Participatiewet, de nieuwe Jeugdwet en de omvorming van de AWBZ richting uitbreiding WMO en Wet Langdurige Zorg (WLZ) (de zogenaamde decentralisatie van het sociaal domein) hebben gemeenten er de afgelopen tijd veel meer taken bij gekregen. Dit ging samen met een ingrijpende bezuinigingsoperatie van het Rijk op dit zelfde takenpakket. Daarbij kwam dat veel van de overige rijksbezuinigingen ten tijde van het kabinet Rutte 2 voor een groot deel bij de gemeenten is belegd. Dit geeft veel druk op de gemeentelijke financiën. Meer dan ooit moet de gemeentelijke overheid zich ervan bewust zijn dat de middelen worden opgebracht door de hele samenleving. Alle inwoners betalen mee, hetzij via de afdracht van de rijksoverheid, hetzij via de OZB (Onroerende Zaak Belasting).

Meer doen met minder geld vraagt in de visie van de ChristenUnie vooral om duidelijk keuzes te maken en prioriteiten te stellen.

Concreet:

- Het begint allemaal met het inzichtelijk maken in de begroting en jaarrekening welke prestaties voor de beschikbare financiën worden uitgevoerd en zijn gerealiseerd en wat de maatschappelijke meerwaarde is.
- De ChristenUnie heeft als uitgangspunt dat uitgaven alleen geraamd worden als zeker is dat daar ook de inkomsten tegenover staan. Een realistische begrotingsbeleid.
- De ChristenUnie vindt het erg belangrijk dat de begroting sluitend en meerjarig robuust is, met voldoende reserves om de risico's te kunnen opvangen.
- De ChristenUnie vindt dat de belastingdruk in Nederland erg hoog is. Het gemeentebestuur moet zich terughoudend opstellen waar het gaat om het verhogen van de lastendruk voor de inwoners.
- De ChristenUnie is voorstander van een groter belastinggebied (meer belastingmogelijkheden voor gemeente met tegelijkertijd afname van de rijksbelastingen) voor gemeenten. Daarbij is het van belang dat de totale belastingdruk voor de inwoners niet toeneemt en er oog is voor verschillen tussen gemeenten in sociaal-economisch opzicht. Met name voor gemeenten in sociaal-economische zwakkere regio's is er de zorg dat verruiming van het belastinggebied voor gemeenten nadelig voor hen uitpakt.
- Kwijtschelding van belasting(en) en heffingen blijft mogelijk wanneer de financiële draagkracht van inwoners daartoe aanleiding geeft. Het kwijtscheldingsbeleid is een belangrijk onderdeel van het beleid in de strijd tegen sociaal isolement en armoede.
- Financiële ondersteuning van maatschappelijke activiteiten is een hulpmiddel om de leefbaarheid te versterken. Omdat we ook stevig inzetten op zelfredzame en leefbare wijken, dorpen en kernen is het erg belangrijk dat dit vanuit de gemeente kan worden ondersteund. Daarom moet het beleid van cofinanciering en samen zoeken naar subsidiemogelijkheden worden uitgebouwd.
- Mochten er onverhoopt bezuinigingen nodig zijn, dan stelt de ChristenUnie grenzen. Zo moeten de posten die rechtstreeks te maken hebben met het lenigen van de nood van individuele inwoners buiten schot blijven. Ook als het gaat om wettelijke kerntaken van de overheid, zoals veiligheid, is terughoudendheid bij het terugbrengen van het budget op zijn plaats.

Woordenlijst en afkortingen

BWRI	Bedrijf voor Werk, Re-integratie en Inkomen
College	College van Burgemeester en Wethouders
CVW	Centrum voor Veilig Wonen
DC	Goningen Digital City
EDR	Eems Dollard Regio
GGD	GGD Groningen
GIDS	Gezond in de stad
GKB	Gemeentelijke Kredietbank
GOA	Gemeentelijke Onderwijs Achterstandenbeleid
HANNN	Healthy Ageing Network Northern Netherlands
IT	InformatieTechnologie
Kernen	Gemeenschappen, dorpen, wijken en buurten
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
NAM	Nederlandse Aardolie Maatschappij
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
OV	Openbaar Vervoer
OZB	Onroerende Zaak Belasting
PGB	Persoonsgebonden Budget
PO	Primair Onderwijs
POSO	Stichting Plaatselijk Overleg Samenwerkende Ouderenorganisatie
Pro	Praktijkscholen
RGA	Regio Groningen-Assen
ROI	Regionaal Ontwikkelings Instituut
ST	Sociaal Team
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VO	Voortgezet Onderwijs
VSO	Voortgezet Speciaal Onderwijs
VVE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
WEF	World Economic Forum
WISP	Wijk Informatie en Service Punt
WIZ	Werk in Zicht
WLZ	Wet Langdurige Zorg
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
ZIN	Zorg In Natura
ZZP	Zelfstandige Zonder Personeel

Colofon

Verkiezingsprogramma ChristenUnie Midden-Groningen

Fotografie: Bert van Dijk

Voor meer informatie:

Website: <https://midden-groningen.christenunie.nl/>

ChristenUnie Midden-Groningen
September 2017